

Móra István centenáriuma

„Azért vagyunk mink egy diónak a két félhaja. Vagy ahogy te írtad egyszer az emlékkönyvembe: a mi életünk összetartozó két kötet írás...” Móra Ferenc írta ezt 1931-ben testvérbátyjának, Istvánnak. Móra Istvánról, a 93 éves kort megért, 1957-ben elhunyt íróról és költőről még azok is alig-alig tudnak, akik öccsének, Ferencnek életét, műveit jól ismerik, szeretik. Pedig Móra István is megérdemli figyelmünket, emlékezésünket. Utolsó éveit bizonyára megédesítette az az elismerés, melyet 90 éves korában, 1954-ben a legnagyobb élő magyar költőtől, Illyés Gyulától kapott. „Egy méltatlanul nem emlegetett, derek magyar tollforgatónak” mondotta őt mai líránk jeles képviselője, akiben a modernség és a hagyomány páratlan harmóniában egyesül, s aki minden írásában tanúságot tesz kultúránk régi értékeinek becsléséről. Iménti megállapítása is úgy jelöli Móra István írói rangját, hogy magasabbra sem helyezi valóságos értékének. *Móra István irodalomtörténeti szerepe a Keresztelő Szent Jánosé volt: ő készítette elő öccse útját.*

Ferenc a félegyházi foltozó szűcs és kenyerésűt asszony tíz gyermeke közül a nyolcadik volt, István a második. A két fiú között — István 1864-ben, Ferenc 1879-ben született — majdnem tizenhat év különbség volt. Mórának fiúgyermekai közül őket ketten maradnak meg: két János és egy Ferenc, valamint, László nevű testvérüket elragadta a gyermekek réme, a torokgyík.

István volt az első, aki kiemelkedett családjából, osztályából. Elvégezte a gimnázium négy osztályát, aztán a kecskeméti piaristáknál még kettőt, majd újra szülővárosában a tanítóképzőt. Mint fiatal tanító kezdte verseit írogatni. Öccse írja a *Szegedi Napló* történetéről szólva bátyjáról: „Sokat köszönhet a *Naplónak*, az fődözte föl a *horgosi tanyákon* a fiatal tanítót, akit versei hamarosan megszerettek. Szegeden, *Földszint* című kötetének, melyet Szeged történetírója is nagybecsűnek nevez, a legtöbb verse a *Szegedi Napló* tárcájában jelent meg.”

Ez a verskötet (melynek csak borítólapján *Földszint* a címe és 1895-ös a kelte, a címlapján csupán *Versék* olvasható s az 1894-es évszám — furcsa rejtvenyként az utókor számára) nem sokban különbözik persze a korabeli népi-nemzeti költészet átlagától, a *Petőfit*, még inkább *Aranyt* követő lírai gyakorlattól. Amiben mégis több ennél, azt nem formakészsége, hanem *élményvilágából* eredő *szociális látása* teszi. Ha verseit lapozgatjuk, az önéletrajzi tárgyú elbeszélő és lírai alkotásokban *ugyanazt a világot érezzük, mint Móra Ferenc Daru utcai tárcáiban, gyermekmeséiben*. Néhol még ismerős szavak, mondókák (a *körtemuzsika* meg a *szóló szóló, csengő barack* s a többiek) is megütik a szemünket, illetve, hogy István életműve már csak azért is megérné egy-egy *tanári szakdolgozat* erejéig a

tüzetesebb vizsgálódást, mert belőle Ferenc lírájának és lírai hangvételű prózájának egyik forrását is megismerhetnénk. S István is tanúbizonyság — még Ferenc előtt — a félegyházi gyermekség nyomorára: *Fekete kenyér volt nyímem*

Mesebeli kalács lelkeim édes
A ringató bölcsőm édesanyám
Az altató nóta sűrű zokogása.
Nehéz idők voltak, drága volt az élet,
Az eső megfagyott, mégis
Utolsó darabját ettük
Szegény édesanyám könnyűbe’
(mosta ingem,
Emlékek)

A lázadás hangjai is föl-fölcsattannak olykor az ifjú tanyai tanító húrjain. Persze nem az agrárszocialista indulat, csupán a földi igazságtalanságokon háborgó, a feudális, tőkés világ nyilvánvaló embertelenségein fölhaborodó, az eszmék világához föllebbező morális érzék táplálja ilyen verseit, de ezekből is kisüt az élmény ereje, a Kossuth-párti ellenzékiesség öntudata. Am tanulsága nem a harc, hanem a visszahúzóds. Ferencnek, aki az ő példájára később kiemelkedni a Daru utca nemzetelatti világából, ő csak félelmeit, keserveit sorolja, s ezt a tanácsot adja: *Hanem te, jövedvű eselédem, Maradj a rejteken tovább, Ne hagyd el a szegény kis házat És szilváink sátorát. De megsíratnád azt a fészket! Soha, soha ne hagyd el lelkeim: Ez jó apánkat, jó anyánkat Csókold, öleld, ápolid helyettem!* (Öcsémnek)

Ferenc sem tudta megtartani e passzív intelmet: *nála nagyobb erő, a társadalomé, vitték fölfele*. S nem furcsa-e, hogy harminc év múltán, már a Horthy-korszak szörnyű tanulságai után, a *Georgikon* Epilógusában majd szó szerint ugyanezt üzeni Ferenc *Homokországba* (ez is István szava még 1894-ből!) *Messzi Imriskének, a tanyai csodagyerekeknek? A helyét nem találó, osztályából kiszakadt, felelőségétől, lelkiismeretétől zaklatott, önvádtól mardosott értelmiségű keserű lemondása, a „tülkvő úri falkában” helyét nem találó költői lélek fölsírása ez a prózai remekmű, melyben Móra Ferenc vallomások szavakkal szól a népi tehetség akkori sorsáról.*

Ezt a rossz közérzetet mindkét Móra-testvér magával hurcolta egész életén át. Pedig István pályája is fölfelelt. Pósa Lajos és Békefi Antal figyelt föl rá, majd a *Singer és Wolfner*nél megjelent *verseskötet* oly sikert hozott neki, hogy — *Juhász Gyula szerint* — némelyek a „*Petőfi koszorúját*”, a *Petőfi Társaság* tagságát ígérték neki. Ez ugyan, teszi hozzá a szegedi költő, csak ígért maradt, de a horgosi, majd zentai tanító a fővárosba került, s 1899-től kezdődően harminc éven át a Bécsi úti polgári leányiskolában tanított. Elbeszélőkötetét (*Átyámfiat*, 1898) jelent meg, színműveket is írt, rendszeres tárcáírója volt a *Holló* Lajos és *Lovász* Márton szerkesztette *Magyarországnak*, verseit közölte az *Új Idők*, a *Vasárnapi Újság*. Ferenc az ő nyomdokain indult. Félegyházán 1896-ig István, attól fogva Ferenc volt

a március 15-i költemény szerzője és szavalója. *Bátyja költészete volt a példakép; talán ez is magyarázza Móra Ferenc lírájának ellenállását a modern törekvésekkel, Ady, Babits és a többiek Nyugaton iskolázott költői vívmányai-val szemben. Istvánnak döntő szerep jutott abban is, hogy Ferenc Szegedre került. Ő hozta magával a városba, ahol ő is indult mint költő, ő helyezte el, más sikertelen kísérletek után, a Szegedi Naplónál.*

Ferenc verseskötetét, a *Könyves könyvet* így dedikálta Istvánnak: „*Bátyámnak, tanító mesteremnek*”. S aztán mint annyiszor megtörtént az irodalom, a művészet, a tudomány történetében, a tanítvány mestere fölé nőtt: *Ferenc híre elhomályosította Istvánét, különösen 1922 után, Könyves könyvet így dedikálta már nem középszerű poétának, hanem klasszikussá növő elbeszélőként ismerte meg az egész ország. István, aki majd egy emberöltővel élte túl öccsét, nem bántódott Ferenc sikerei, a maga elhalványulása miatt, sőt büszke volt rá, hogy öccse túlszárnyalta. Igaz, jól esett neki, amikor élete alkonyán Illyés Gyula még ráirányította az utókor figyelmét.*

István tört utat Ferencnek a társadalomban, az irodalomban. E szerepével is, a maga szerényebb, de tiszteltre méltó írói, költői teljesítményével is kiérdemelte, hogy közös kirepítő fészket, Szeged, megemlékezzék születésének századik évfordulójáról.

Péter László

Szentesi amatőrfilmesek Szegeden

A múlt héten egy korábbi meghívással kapcsolatban Szegedre látogattak a szentesi amatőrfilmesek. A szegedi amatőr filmezők előtt történt a bemutatkozásuk és a szentesiek két filmet vetítettek. A bemutatott filmek sikert arattak és a találkozó arra is alkalmat adott, hogy megbeszéljék a kölcsönös szakmai vonatkozású és egyéb szervezési feladatokat.

Indul a „Ki mit tud?”

A Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetség és a Magyar Televízió 1965-ben, a IX. Világifjúsági Találkozó tiszteletére újra megrendezi a „Ki mit tud?”-vetélkedőt. Az új sorozat alapszerzője: „Mit mutatnánk be hazánk kultúrájából más országok fiataljainak?”

AMIG A KAMERÁK ELÉ JUTNAK...

A „Ki mit tud?”-versenyeket a KISZ rendezi. A versenyekre a KISZ-szervezetnél lehet jelentkezni. Az alapszervezetek először „Ki mit tud?”-esteket rendeznek, s az ezeken legjobban szereplő fiatalok jutnak a városi, járási, kerületi ver-

Sartre és a Nobel-díj

Mint már jelentettük, Jean-Paul Sartre francia írónak ítélték az 1964-es irodalmi Nobel-díjat, Sartre azonban visszautasította a megítéltetést.

A francia író-filozófus elhatározása meglehetősen nagy visszhangot keltett.

Egy svéd lap tudósítójának adott nyilatkozatában Sartre megindokolta álláspontját, kijelentette, hogy elvből ellenez mindenfajta megkülönböztető kitüntetést. „Lemondok a 250 000 svéd koronáról, mert nem akarom, hogy intézményesítsenek... Nem lehet kívánni, hogy 250 000 koronáért feladjon valaki olyan elveket, amelyeket nemcsak egyedül, hanem elvbárátaival közösen vall” — mondotta.

Nyilatkozatában elmondta, hogy az algériai háború idején, amikor a francia művészek és értelmiségiek egy csoportja aláírta a háború befejezését követ-

elő „Százhuszonegyek nyilatkozatát” elfogadta volna a Nobel-díjat, mert abban az időben a kitüntetés nemcsak őt, hanem a szabadságért küzdőket tisztelte volna meg.

„Ez akkor nem történt meg, a harcnak pedig már vége van” — mondotta Sartre.

Sartre újságíróknak kijelentette:

„A Nobel-díj manapság objektíve úgy fest, mint jutalom, amelyet vagy nyugati írók, vagy keleti makrancosok kapnak. Nem köszörülták meg például ezzel a díjjal Pablo Nerudát, Ameriká egyik legnagyobb íróját. Soha komolyan szóba nem jött Lousi Aragon, aki pedig teljes mértékben megérdemelné a díjat. Sajnálatos, hogy Paszternak előbb kapott Nobel-díjat, mint Solov, s hogy az egyetlen szovjet mű, amelyet a díjra érdemesnek ítélték, egy külföldön kiadott könyv volt...” (MTI)

Javítják az energiagazdálkodást

A Nehézipari Minisztérium vezetői a közelmúltban arról tájékoztatták a Központi Népi Ellenőrzési Bizottságot, milyen intézkedéseket tettek az energiagazdálkodás különböző időszerű kérdéseivel foglalkozó országos vizsgálat nyomán. Egyebek között beszámoltak arról, hogy kidolgozták s a harmadik ötéves terv energiaszükségletének megtervezésekor már fel is használták a legfontosabb vegyipari folyamatok komplex energiagazdálkodási normáját. A vegyipari műszaki főosztály utasítása alapján felülvizsgálják a nagyobb üzemekben eltűzt szén mennyiségének mérési lehetőségét, s a tapasztalat alapján gondoskodnak megfelelő mérőberendezések felszereléséről. Ez a takarékos tüzelőanyag-felhasználás egyik alapfeltétele. Ezenkívül azokkal a vállalatokkal, amelyeknél nem eléggé ösztönző az energiagazdálkodással foglalkozó szakemberek premizálása, új, hatásosabb javaslatot dolgoztatnak ki az anyagi ösztönzésre. (MTI)

Befejeződött a régészeti tudományos ülésszak

Gazdapusztai Gyula nyilatkozata a tanácskozás jelentőségéről

Szerdán három napos régészeti tudományos ülésszak kezdődött Szegeden. Az ország minden részéről ide sereglett mintegy 40 tudományos kutató vett részt a tanácskozásokon, melynek napirendjén az Alföld régészeti kutatásának újabb eredményei szerepeltek.

Az első napon László Gyula budapesti egyetemi tanár, *Gazdapusztai Gyula* tanácskezelő docens, *Csalogh József* múzeumigazgató, *Patai Pál* és *Makkay János* tudományos kutatók tartottak előadást. Másnap *Bóna István* kandidátus, egyetemi docens, *Csollány Dezso* kandidátus, valamint *Kemeny Tibor* és *Trogmayer Ottó* múzeológusok tartottak beszámolót. Pénteken, a záróülésen, *Lipták Pál* kandidátus, tanszékvezető docens, *Kralovánszki Alán* tudomá-

nyos munkatárs, *Szabó János*, *Dienes István* és *Kiss Attila* múzeológusok értekeztek. A tudományos ülésszak befejezése után *Gazdapusztai Gyula* nyilatkozott lapunk olvasóinak a tanácskozások jelentőségéről.

— Az előadások legtöbbször — mondotta — valamilyen formában érintette Szeged és környéke régészeti érdekességeit is. A kifejezetten Szeged környékén, illetve a megye területén folyó kutatásokról *Trogmayer Ottó* és *László Gyula* számolt be.

— *Trogmayer Ottó* szegedi múzeológus a Tápé-Szén-tégláregőtől és Szeged környéki későbronzkori temetők leletanyaga alapján a korabeli viseleteket kutatta. Öseink felsőruháját például többnyire vastag, durva köpeny helyettesítette, melyet

sokszor a fél méter nagyságot is elérő bronz tű fogott össze. Lábakon könnyű, sarúszuvar cipőt viseltek, igen divatosak voltak a bronzból készült lábgűrűk. Az ékszerek, nyakláncok, karpercek is legtöbbször bronzból, néha aranyból készültek. Érdekes maga a temetkezés módja is, melyet a kutatások szerint északnyugatról jövő népektől vettek át őseink. Az elhaltat tetem fölé 2-6 méter magas dombot, úgynevezett halmet emeltek. Innen az elnevezés is: halomsír. Ilyen — hogy úgy mondjuk — miniatűr piramisokat azonban csak a törzsek előkelői és gazdag főnökei és családtagjai kaptak.

— A Tudományos Akadémia már évekkel ezelőtt célul tűzte ki az első hun települések felkutatását. Erre a hosszadalmas és igen nehéz munkára vállalkozott *László Gyula* egyetemi tanár, s már eddigi munkája alapján is komoly eredményekről számolhatott be. Különböző középkori dokumentumok, levelek, oklevelek alapján a *csongrád-felgyői* határban kezdtek meg az ásások. Hamarosan földbeásott sátrak, úgynevezett *furtek* nyomaira bukkantak. Az építkezés és az egész település jellege úgynevezett félig letelepült életmódra vall. A feltárások még folynak, a lelőhelyet azonban a veszély fenyegeti, hogy rosszul értelmezett helykihasználás ürügyén ráépítenék a még feltáratlan területekre.

Egy tsz-ben négy ösztöndíjas

A kübekházi Sárló-Kalapács Termelőszövetkezetben már szinte hagyomány, hogy saját erőből gondoskodnak szakember-utánpótlásról. A közös gazdaság segítségével szerzett agronómusi képzéssel *Nyerges Ilona*, s jelenleg gyakornokként dolgozik. A csaknem háromezer holdas területtel rendelkező szövetkezet a szociális- és kulturális alap terhére tovább négy fiatal iskolázott. Ifjú *Szeredi András* a Debreceni Agrártudományi Főiskolán, ifjú *Egri József* a mosonmagyaróvári felsőoktatási intézményben, *Szalai János* és *Blaskovics Zoltán* Hódmezővásárhelyen, a mezőgazdasági technikumban folytatják tanulmányaikat. Valamennyien a falu szövetkezeti gazdájának gyerekei, s évente tízezer forintnál töb-

bet költenek rájuk ösztöndíj címén. Négyük közül *Szeredi András* végez leghamarabb, ő már gyakorlati évét tölti a jövő évben a termelőszövetkezetben. Ez idő alatt tapasztalatokat gyűjt, megismerkedik a szervező, irányító munkával, s így készíti majd el diplomatervét. A szövetkezet vezetői szerint a mezőgazdasági hiányproblémát sikerül megoldani, viszont számviteli szakemberekre is égető szükség lenne. Amint lesz jelentkező, közzgazdasági technikumba is küldenek fiatalokat.

Más közös gazdaságok is követik a kübekháziak példáját, s a szegedi járásban az idén harmincnyolcra emelkedett azoknak a száma, akiket a termelőszövetkezetek és csoportok társadalmi ösztöndíjjal taníttatnak.

Elsősegélynyújtó tanfolyamok, egészségügyi verseny

A Vöröskereszt programjában

Tegnap délután ülésezett a Vöröskereszt Szeged városi elnöksége. Ezúttal az 1964-65. évi oktatási és kiképzési feladatokat és a Vöröskereszt Szeged városi ifjúsági szervezetének munkaprogramját vitatták meg.

A tervek megvalósítása máris megkezdődött. Több helyen sikeresen megindultak az elsősegélynyújtó-tanfolyamok. Az idei oktatási évben 17 üzemben 335 fővel kezdődik elsősegélynyújtó-tanfolyam. Erdemes megemlíteni, hogy az építőipar, ahol évek óta nem sikerült — megfelelő részvétel híján

— elsősegélynyújtó-tanfolyamokat szervezni, most igen szép eredménnyel zárt.

A közegészségügyi tanfolyam nélkülözhetetlen különösen a mezőgazdasági dolgozóknál. Ezért 180 fő részvételével 9 tanfolyamot szerveznek. Minden nagyobb üzemben az idén először „Anyák iskolája” címmel előadásorozat indul. Itt foglalkoznak a terhes anyák helyes életmódjával, egészségük óvásával, valamint a csecsemő- és gyermekápolással.

Igen eredményesen dolgozik már hosszabb ideje a

Vöröskereszt Szeged városi ifjúsági szervezete. Az iskolákban több egészségügyi vetélkedőt tartottak, tavaszra pedig nagyszabású városi egészségügyi versenyt rendeznek. Ugyancsak az ifjúsági szervezet foglalkozik a tisztasági mozgalommal, az öregek segítésével és a beteg iskolás gyermekek segítésével. Most kapcsolatot próbálnak teremteni a szocialista országok ifjú vöröskeresztjeivel. Ha ez sikerül, újabb távlatok nyílnak a Vöröskereszt ifjúsági szervezeteinek életében.